

УДК 343.341(477)

СПІВВІДНОШЕННЯ БАНДИТИЗМУ І РОЗБОЮ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Ярошенко В.М.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У даній статті розглянуто проблеми співвідношення бандитизму та розбою, вчиненого організованою, озброєною групою осіб. Автором проаналізовано особливості складів злочинів, їх кваліфікаційні ознаки, та проблемні питання при застосуванні цих знань на практиці правоохоронними та судовими органами. Також увагу приділено використанні зброї бандами та озброєними групами при вчиненні даних злочинів. Запропоновано шляхи вдосконалення кримінального законодавства щодо ст. 257 Кримінального кодексу України.
Ключові слова: бандитизм, розбій, озброєність, організована група, банда.

Постановка проблеми. Бандитизм залишається одним з найбільш небезпечних загальнокримінальних проявів організованої злочинності, що зумовлено такими чинниками як високий рівень суспільної небезпеки бандитизму, його поєднанням з іншими тяжкими та особливо тяжкими злочинами, різноманітністю злочинних форм і проявів, складністю кваліфікації та доказування різних його аспектів [1, с. 4]. На практиці часто виникають питання стосовно кваліфікації та розмежування бандитизму, або розбою. Існують складнощі стосовно застосування сукупності щодо бандитизму та розбою з іншими злочинами. Усе це зумовлює необхідність проведення цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам, пов'язаним з кваліфікацією, кримінальною відповідальністю за бандитизм, розбій, кримінально-правовою протидією цим злочинам, їх кримінально-правовій характеристиці присвячували свої роботи вітчизняні та зарубіжні науковці: Ю.В. Абакумова, Ю.В. Баулін, М.І. Бажанов, В.В. Василевич, В.В. Голіна, Ю.Г. Гаврилов, О.С. Ємельянов, А.Ф. Зелінський, М.П. Карпушин, О.О. Кваша, Є.К. Марчук, В.О. Навроцький, В.В. Сташич, В.Я. Тацій, П.Ф. Тельнов, Дж.М. Хейзер, Т. Делані, Р.К. Джексон, К. Каркач, Д. Музос та інші. Ю.Г. Гаврилов запропонував нову редакцію статті 257 Кримінального кодексу України (далі – ККУ), зазначивши за необхідне включити альтернативні дії об'єктивної сторони в окремі частини статті, таким чином конкретизувавши діяння. З. Єлізабаршвілі у своїй роботі вказує про спробу змішування поняття «бандитизм» з поняттям «організована злочинність», що є типовим для англо-американського підходу. Законодавство Грузії суттєво відрізняється від цього підходу, оскільки точно вказує різні риси бандитизму і, таким чином, відповідає вимогам міжнародних документів [2, с. 46]. Дана робота написана відповідно до аналізу останніх досліджень науковців щодо відмежування бандитизму та розбою, вчиненого організованою озброєною групою, застосування роз'яснень постанови пленуму при сукупності даних злочинів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість наукових досліджень, щодо бандитизму та розбою, залишається низка невирішених питань, а також тих, які є дискусійними. Зокрема, потребує удосконалення санкції статті 257 ККУ, проте це питання у науковій літературі досі не вирішене.

Метою статті є кримінально-правова характеристика ст. 257 ККУ, присвяченої бандитизму, а також ст. 187 ККУ, присвяченої розбою; розгляд співвідношення розбою та бандитизму, їх спільних ознак та формулювання пропозицій щодо теоретичного вирішення певних проблем, які можуть виникнути при застосуванні вказаних статей. Наукова новизна статті полягає в формулюванні науково обґрунтованої пропозиції стосовно вдосконалення кримінального законодавства, зокрема щодо роз'яснення при кваліфікації бандитизму та санкції цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із чинників, що обумовлюють існування криміногенної ситуації, в Україні, є наявність такого негативного соціального явища, як організована злочинність в усіх формах її прояву та бандитизму зокрема. Бандитизм – це організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі відповідно. Родовим об'єктом даного злочину є сукупність охоронюваних законом про кримінальну відповідальність суспільних відносини щодо забезпечення громадської безпеки [4, с. 231], а розбою – відносини власності. Об'єктивна сторона за ст. 257 ККУ має дві ознаки: 1) діяння передбачає, що передбачає три альтернативні дії (організація озброєної банди, участь у банді, участь у нападі, вчинюваному бандою); 2) засіб – зброя. Участь у банді, як роз'яснює п. 24 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23.12.2005 р. № 13, слід розуміти не тільки як безпосереднє вчинення нападів, а й як сам факт вступу особи до неї чи вчинення будь-яких дій, спрямованих на створення сприятливих умов для її функціонування. Очевидно, що безпосереднє вчинення нападів являє собою або замах на вчинення цих злочинів, або закінчений злочин, а інші дії, які на думку Верховного Суду охоплюються поняттям участі в банді, є готуванням до вчинення нападу у формі змови на вчинення цього злочину (факт вступу до банди) або є іншим створенням умов для вчинення нападу (факт створення сприятливих умов для функціонування банди). Участь у вчинюваному бандою нападі взагалі є такою формою бандитизму, яка, виключаючи участь у банді, передбачає тільки участь у вчинюваному

му неї нападі. Оскільки ст. 257 ККУ передбачено відповідальність за організацію банди, а не за організаційну діяльність щодо її створення, дії обвинувачих можна кваліфікувати як закінчений бандитизм лише у випадках, коли банду дійсно було організовано. озброєність банди означає наявність хоча б у одного з її учасників будь-якої вогнепальної, у тому числі гладкоствольної мисливської чи холодної зброї за умови, що інші члени групи знають про неї та розуміють, що вона може бути застосована під час нападів. Відповідно до п. 20 тієї ж Постанови Пленуму ВСУ № 13 організацією озброєної банди належить визнавати створення як організованої групи чи злочинної організації, що вже озброєні, але ще не вчинили нападів, так і таких стійких об'єднань, які, щоб дістати зброю, вчиняють. Уже в момент нападу з метою заволодіння зброєю ці об'єднання стають бандою, оскільки в такий спосіб її члени озброюються [3]. За ч. 1-3 ст. 187 ККУ об'єктивна сторона має одну ознаку – дію. Дія полягає в нападі поєднаним з насильством небезпечним для життя і здоров'я особи, яка зазнала нападу в момент заподіяння, або погроза застосування такого насильства. Відповідно до Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.1996 № 10 насильство, небезпечне для життя і здоров'я особи, – це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення. Слід зазначити, що ч. 1-3 ст. 187 ККУ та ст. 257 ККУ мають формальний склад злочину, на відміну від ч. 4 ст. 187 ККУ, котра має матеріальний склад, котрий передбачає настання наслідків (тяжких тілесних ушкоджень). Суб'єктом обох злочинів є фізична осудна особа, яка досягла 14-річчя на момент вчинення даних злочинів. Для бандитизму кількісний склад повинен бути не менше трьох осіб, а в розбійному нападі – мінімум одна особа. Суб'єктивна сторона обох складів злочинів характеризується виною у формі прямого умислу та у бандитизмі з метою нападу на підприємства, установи, організації чи окремих осіб, а у розбії ж мета – заволодіння чужим майном, у свою чергу, як правило вона є корислива. Так, для кваліфікації дій особи, спрямованих на створення банди, необхідно, щоб така особа усвідомлювала, що вчиняє дії, спрямовані на організацію згуртованої організованої озброєної групи або на об'єднання двох або більше організованих груп у таке злочинне об'єднання і бажає, щоб ця група (банда) та її учасники у складі банди здійснювала (здійснювали) збройні напади. Нападом необхідно вважати дії, поєднані із застосуванням насильства. Насильство може бути як фізичним, так і психічним – реальна погроза негайного застосування фізичного насильства. Така ознака бандитизму як стійкість характеризується здатністю об'єднання протистояти внутрішнім дезорганізуючим факторам (стабільний склад, стійкі відносини, єдині правила поведінки, наявність плану) та зовнішнім (корупційні зв'язки в органах влади, наявність каналів обмі-

ну інформацією, створення нелегальних гінзових страхових фондів), ця ознака також характерна для організованої озброєної групи, що вчиняє розбійний напад.

Найчастіше на практиці виникають складнощі під час розмежування бандитизму та розбою, вчиненого організованою групою (особливо у разі використання зброї). Схожими є діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 257 ККУ та ч. 4 ст. 187 ККУ. Ці злочини за ступенем тяжкості належать до тяжких (ч. 1 ст. 187 ККУ) або особливо тяжких злочинів (ст. 257, ч. 2, 3, 4 ст. 187 ККУ) та мета є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони в обох злочинах. Банди вже на етапі їх організації орієнтовані на вчинення різномірної злочинної діяльності (вчинення розбоїв, вимагань, викрадення зброї, бойових припасів, вибухових речовин, крадіжок, умисних вбивств, зґвалтувань та інші), що обумовлено не тільки метою наживи, а й забезпеченням стабільного функціонування об'єднання. Крім того, до спільних ознак досліджуваних складів злочинів можна віднести і озброєність організованих груп, що вчиняють бандитизм чи розбій. Проте, виходячи з диспозиції ст. 257 ККУ, зброя (мається на увазі вогнепальна, холодна та вибухова зброя) є обов'язковою ознакою банди, і використання інших засобів виключає кваліфікацію за ст. 257 ККУ, чого про організований розбій сказати не можна. На відміну від розбою, вчиненого організованою групою, при організації банди ніколи не буває елементу стихійності або випадковості. Також Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6.11.2009 р. № 10 через схожість порівнюваних злочинів зазначає, що за змістом частини другої ст. 187 ККУ розбій вважається повторним, якщо його вчинено особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм [8]. Банда – це більш організоване і стійке злочинне формування: її справами звичайно займаються один або кілька організаторів, попередня змова учасників доповнюється розподілом ролей (включаючи періоди між вчиненням нападів), круговою порукою, з елементами ієрархії (підлеглості й дисципліни), створенням матеріального фонду для потреб банди в цілому та окремих її учасників (як за рахунок коштів, добутих бандою злочинним шляхом, так і за рахунок добровільних внесків її членів) [6, с. 5–6]. Що стосується покарання, то за бандитизм воно передбачене у виді позбавлення волі на строк від 5 до 15 років з конфіскацією майна, а за ч. 4 ст. 187 ККУ вчинений напад організованою групою осіб від 8 до 15 років також з конфіскацією майна. На мій погляд, суспільна небезпечність нападу, вчиненого бандою з корисливих мотивів та розбійного нападу, вчиненого організованою групою, приблизно однакова. Проте, законодавець по-різному визначає санкції за бандитизм та розбій, вчинений організованою групою осіб: від 5 до 15 років з конфіскацією майна та від 8 до 15 з конфіскацією відповідно. Тобто, існує необхідність підвищення санкції в статті за бандитизм, враховуючи, що банди можуть вчиняти не тільки розбійні напади. Науковці В.В. Бердиківський та Ю.Г. Гаврилов стосовно внесення змін до санкції нічого не зазначали в своїх роботах [1; 4].

Тому, важливим видається удосконалення санкції ст. 257 ККУ шляхом збільшення мінімальної межі основного покарання від 5 до 8 років.

Щодо сукупності бандитизму та інших злочинів, вчинюваних бандою з метою нападу, існує дискусія. Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. у ст. 69 не було зазначено конкретні діяння, які може вчиняти банда. Тому Постанова Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про бандитизм» від 07.07.1995 р. № 9 передбачала, що слід мати на увазі, якщо у разі, коли створеною бандою вчинено злочин, за який законом встановлено більш сувору відповідальність, ніж за бандитизм, такі дії підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів – бандитизмі того більш тяжкого злочину, який вчинила банда [7]. Тому в таких випадках вчинення бандами декількох злочинів, окрім передбаченого ст. 257 слід розглянути питання про сукупність та потрібно керуватися положенням ст. 33 ККУ, згідно з яким за сукупності злочинів кожен із них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини ККУ. Якщо суд встановить, що розбій вчинено повторно (особа раніше вчинила розбій або бандитизм), то керуватися ст. 32 ККУ. Відповідно практика показує, що суди дотримуються положень Постанови № 13, як наприклад, у вирокі Ленінського районного суду м. Вінниця в справі № 1-601/10 п'ять осіб засуджено за сукупністю за ст. 257, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189 ККУ. Також Рівненський міський суд Рівненської області в справі № 1-186/11 засудив осіб подібним чином за сукупністю [9; 10].

Висновки. Отже, при кваліфікації діянь, передбачених ст. 257 ККУ та ст. 187 ККУ, судам та правоохоронним органам слід враховувати ознаки даних злочинів. Родовим та безпосереднім об'єктом бандитизму є суспільні відносини щодо забезпечення громадської безпеки, а додатковими факультативними виступають життя та здоров'я особи, власність, порядок обігу зброї та інші. Для розбою родовим та безпосереднім об'єктом є відносини власності, з додатковими обов'язковими об'єктами – життя та здоров'я особи. Об'єктивну сторону ст. 257 ККУ

складає: 1) діяння у формі організації озброєної банди, участі у банді, участі у нападі, вчинюваному бандою; 2) засіб вчинення злочину – зброя. Також цей елемент складу злочину бандитизму характеризується способом вчинення діяння у формі нападу. Об'єктивна сторона розбою характеризується нападом, поєднаним з насильством, небезпечним для життя і здоров'я особи в момент заповдіння, або погрозою застосування такого насильства. Слід враховувати суб'єкта даних злочинів, що є спільними – фізична, осудна особа, що досягла 14 років, відрізняється лише кількісна ознака (при бандитизмі – 3 і більше суб'єктів, а при розбої – 1 або більше суб'єктів). Суб'єктивна сторона бандитизму та розбою характеризується виною у формі прямого умислу. Щодо мети, то для ст. 257 ККУ (бандитизм) – напад на підприємства, організації, установи, або окремих осіб, а для ст. 187 ККУ (розбій) – заволодіння чужим майном. Бандитизм та розбій, вчинений організованою групою, відрізняються між собою за родовим об'єктом посягання, рівнем організованості і стійкості злочинного об'єднання, метою утворення, обов'язковістю озброєності при бандитизмі. Банди, як правило, становлять собою численні згуртовані об'єднання осіб, підпорядкованих організаторам, які розподіляють функції учасників, розробляють плани нападу тощо. На мою думку, санкція статті 257 ККУ потребує вдосконалення, а саме збільшення нижньої межі позбавлення волі від 5 до 8 років. Також однією з альтернатив є повернення до положень п. 7 зазначеної Постанови Пленуму ВСУ 1995 р. № 9: «у разі, коли створеною бандою вчинено злочин, за який законом встановлено більш сувору відповідальність, ніж за бандитизм, такі дії підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів – бандитизм і того більш тяжкого злочину, який вчинила банда» та використовувати це положення при вчиненні злочинів проти власності та бандитизму, а саме зазначити дане роз'яснення у Постанові Пленуму ВСУ № 13. Питання кваліфікації бандитизму та суміжних злочинів потребує подальших досліджень та обговорень, зокрема щодо можливого включення заохочувальної норми у ч. 2 ст. 257 КК України.

Список літератури:

1. Бердиківський В.В. Кримінологічна характеристика та заходи запобігання бандитизму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Бердиківський – Київ, 2010. – 22 с.
2. Elizbarashvili Z. Some issues on banditry / Z. Elizbarashvili // European Scientific Journal, No. 2. – 2012. – P. 43–47.
3. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 1. – С. 2–6.
4. Гаврилов Ю.Г. Бандитизм: кримінально-правова характеристика та сучасні проблеми кваліфікації: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю.Г. Гаврилов. – Запоріжжя. – 2017. – 219 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2003. – 496 с.
6. Головкін Б. Розмежування розбою, вчиненого організованою групою, і бандитизму / Б. Головкін // Вісник прокуратури. – 2006. – № 8(62). – С. 53–61.
7. Про судову практику в справах про бандитизм. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 липня 1995 р. № 9 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-95>.
8. Про судову практику у справах про злочини проти власності. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 12. – С. 9–16.
9. Вирок Ленінського районного суду м. Вінниця від 05.07.2011 р. № 1-601/10 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19012620>.
10. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 12.03.2012 р. № 1-186/11 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48851383>.

Ярошенко В.Н.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

СООТНОШЕНИЕ БАНДИТИЗМА И РАЗБОЯ ПО УГОЛОВНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ

Аннотация

В данной статье рассмотрены проблемы соотношения бандитизма и разбоя, совершенного организованной, вооруженной группой лиц. Автором проанализированы особенности составов преступлений, их квалификационные признаки, и проблемные вопросы при применении этих знаний на практике правоохранительными и судебными органами. Также внимание уделено использованию оружия бандами и вооруженными группами при совершении данных преступлений. Предложены пути совершенствования уголовного законодательства по ст. 257 Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: бандитизм, разбой, вооруженность, организованная группа, банда.

Yaroshenko V.M.

Yaroslav Mudryi National Law University

THE INTERRELATION OF BANDITRY AND ROBBERY ACCORDING TO THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Summary

In this article is considered the problems of the interrelation between banditry and robbery committed by an organized, armed group of persons. The author analyzes the peculiarities of the syllables of crime, their qualifications, and problematic issues applying this knowledge in practice to law enforcement and judicial authorities. Also, attention is paid to the use of weapons by gangs (band) and armed groups in committing these crimes. There are proposed the ways of perfection of the criminal legislation, with respect to Art. 257 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: banditry, robbery, armament, organized group, gang.